

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Rei Christianae Apvd Iaponios Commentarivs

Trigault, Nicolas

Avgvstae Vindelicoꝝ, 1615

De statu rei Christianæ vniuersim. Capvt II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68745](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68745)

visitationis officium rependentes excepit, part
semper vrbantate, pompa, applausuque. Atque
in hunc modum Iaponiæ totius Imperium in-
solitam tot annis pacem quietemque conseruat

*De staturei Christianæ uni-
uersim.*

CAPVT II.

IN his, vt in proæmio monui, annalibus tri-
ennij prioris gesta scribimus, nam anni quart
res res gestæ peculiarem habebunt in fine, co-
rollarij loco, tractationem. Hoc igitur triennio
vniuersim Ecclesiæ Iaponiensi pax fuit, nostriq;
à suis in fide diuulganda exercitationibus mini-
mè prohibiti, nec Euangelij cursus publicè to-
to regno est inhibitus. Nam tametsi Cubus Im-
perator, eo, in impiam idolorum colendorum
propensionem, quo in ætatem ingrauescentem,
impetu feratur procliuius, & potius auersari
Christianæ legis euulgationem, quàm permit-
tere velle credatur; cum & edicto vetuerit No-
bilitatem Christiana sacra complecti; tamen
nec eius edicti nimia est atrocitas, aut seuera
exactio, nec cæteram multitudinem inhibet in
tenenda fide, quam susceperit pietatem exerce-
re, nec si complecti placuerit, à deserendis Dijs
Patrijs indicta lege deterret; aut socios sedibus
suis pellit, aut ab Euangelicis functionibus co-
git ab.

git abstinere. siue id faciat legis peregrinae in rudi vulgo contemptus, siue Lusitani commercij, Iaponiae perutilis, interturbandi metus, cum non nesciat Christianae legis iniuriam ad Lusitanos negotiatores pro sua pietate maxime pertinere, nec vnum sine altero diu posse cum fide conseruari.

Verum enim vero pax haec non ita sincera est, vt non suis saepe corrupta sit perturbationibus: siue illae sint impendentium publice malorum, saepe non vani metus, siue peculiarium Dynastarum in priuatis ditionibus turbae in Christianam religionem concitatae: sed haec quoque totidem alijs & omnino pluribus etiam Ethnicorum Principum benevolentiae argumentis Christianam rem in vtriusque fortunae lance libratam, in prosperam tandem potius, quam in aduersam rerum laetarum euentis inclinantur. Quia vero peculiarium sunt domiciliorum, nihil est quod priuatas res, in communium tractationem transferamus. Huius tamen loci videtur esse, collectus ex hac triennij cultura fructus, deque Neophytis Ethnicisue reportatus. Ac de Neophytis quidem multa dicenda essent, nisi haec ab ijs legerentur, quibus dicere sufficet, nullum ab ijs pietatis genus suis maxime temporibus praetermissum. Quae igitur annorum superiorum monumentis saepe cantata meminimus, ea si in hunc locum referantur,

A 5 nullam

nul'am nisi temporis varietatem mihi videntur habitura. De Ethnicis vero tametsi propter varios casus ac rerum nouandarum metus, infra messorum vota, superiorumque annorum consuetudinem, collecta messis; non tamen ita fuit exigua; quin in Ecclesiæ horrea sex supra decem aduulorum millia quadringenti ac plures sint congregati, præter animulas illas, quæ parentum fidem iam hereditariam prius in baptismo suscipiunt, quàm liceat per ætatem profiteri.

Duo sunt nihilominus, quæ ad vniuersam huius Ecclesiæ, de qua nunc agimus, constitutionem videntur pertinere; alterum quo huius Ecclesiæ firmitas ab imis conuulsa radicibus aliquamdiu nutauit, dubia quàm in partem inclina-ret: Alterum quo cælestibus prodigijs, proximè impendentis mali maioris superiore procella præsignificabatur. Vtrumque nunc narraturus, vnum, moneo, vt qui hæc lecturi sunt, videant, quàm similia sint cum Ecclesiæ nascentis primùm incunabulis, hæc apud Iapones fidel ad reliquum cætum propagatæ primordia, cum inter medias procellas nauiget, inter aduersos flatus pergat, & quo magis teritur, magis assurgat.

Amacaënsis Sinarum portus, Lusitanæ gentis emporium, opportuna dudum legis Diuinæ præco-

præconibus visa est statio, ex qua in Iaponien-
sem agrum (nam de Sinarum noualibus alibi)
coloni commigrarent. Ex huius urbis incolumi-
tate magnam partem, Ecclesiæ Iaponiensis feli-
citas deriuatur. Inde subsidia rei familiaris, inde
auxiliares sociorum manipuli, inde ab Europa
Indiaque societatis Superiorum litteræ, manda-
ta, præsidia transmittuntur. Id quotannis fe-
bre mense fere Iunio, quo tempore soluit oneraria,
spes Amacaënsium ciuium, desiderium Iaponi-
ensium sociorum.

1609. Anno igitur salutis humanæ 1609. non
satis lætis auspicijs ex eo portu soluit oneraria,
cui præerat cum solita Præfecti potestate An-
dreas Pessoa Lusitanus. In eam duodecim socio-
rum, è quibus decem erant sacerdotes, expecta-
tum diu subsidium, magna omnium voluntate
conscenderunt. Soluerat è portu citius aliquan-
to navigatione consueta, & quidem eo consilio
vt Batauos pyratas, importunam his annis fæ-
cem, celeritate luderet, quanquam inaudita ad
hanc vsque diem nauigandi tarditate, quæ dies
tenuit supra quadraginta, hostibus tempus de-
dit insequendi, & etiam assequendi; verum ma-
ria per eos dies turbulenta, naues incertis itine-
ribus, ad ventorum Imperia iactatas, mutuis
prælijs exemerunt. Oneraria nostra tandem ali-
quando portum tenuit ex more Nangasaquien-
sem.

sem. Piraticæ quoque Batauorum naues duæ,
 cum onerariam sibi iam elapsam doluissent, in
 Firandensis regni portum, nō ita procul à Nana-
 gasaquiensi sese receperunt. Inde ad Imperato-
 rem Cubum adornata legatione, cum in exaspera-
 ratum in Lusitanos incidissent, mollia rerum
 suarum conficiendarum tempora repererunt.
 Multa polliciti commercium impetrarunt, Et
 vt promissis starent, ab Sinarum exclusi vbique
 commercio, pyratici negotiatores Sinensia nauig-
 gia operiebantur, vt nouo latrocinandi non ne-
 gotiandi genere ab Sinis merces eriperent, quas
 Iaponij solent ab Lusitanis longo tot annorum
 commercio comparare. Id faciebant non pro-
 cul ab Insulis Philippinis, vbi Sinarum nauigia
 adorti, quæ ab Fuquiana prouincia coniuuenti-
 bus largitione Magistratibus ad Hispanos nauig-
 ant, facile armati inermes & imbelles Sinas de-
 populabantur, etiam Sinensi opere Bombycino
 naues oppleuerant suas; cum fortissimus Insu-
 larum Philippinarum Gubernator, Ioannes à
 Sylua, Hispano-Lusitanus in pyratas tumul-
 tuaria classe triremium biremiumque inuasit,
 ita feliciter, vt onustas naues illas in suam rede-
 gerit potestatem. Male igitur parta, male dilapsa
 sunt, & pyratica fides latrocinij innixa, Iaponij
 credulitatem haecenus elusifit.

Oneraria porrò Lusitana tot procellis qualifata,
 triste fecit in portu naufragium, & quas se-
 cun

cum uehebat spes, incendio absumpsit, & aquis
præfocauit; quod enim solet alteri contra alte-
rum esse præsidio id utrumque in huius onera-
riæ perniciem luctuosissimè coniurauit. In
Amacaënsi vrbe anno proxime superiore, quàm
oneraria solueret, orta inter Iapones aliquot ri-
xa, Lusitanus Prætor accurrerat, accensis ani-
mis, nulla fuit Prætoris reuerentia, Lusitanus v-
nus è Prætoris satellitio periit, alter grauius
saucius domum elatus est, tametsi non impunè
constitit audacia; nam & ex ijs aliquot à Præto-
ris apparitoribus, collegæ sui demortui vindi-
ctam simili pæna reddiderunt, & cum incref-
centibus subinde alijs resistere pergerent, publi-
co æris campani sono ad arma conclamatum
est, Iapones in domum sese quandam munitio-
nem recipientes, adduci vix tandem potuerunt,
multis suorum cædibus, vt arma seque ipsos
traderent; in vincula denique coniecti legibus
rebellionis pænas dederunt, ex omni numero
nonnulli, quos inter primus fuit cæterorum dux
& caput; rixæ quippe auctores è Iaponia non
ita multo ante nauigio quodam appulerant
Amacaum. vnde grauis suspicio fuit, res hac ri-
xa nouas, si dedisset fortuna, moliri voluisse:
satis enim constat, Iaponios Amacaënses Sinū
Lusitanis inuidere. ea res totius mali seminari-
um fuit, & onerariæ perniciem cum tantis vnà
malis inuexit, qui enim superfuerant Iaponij in
patriam

patriam reduces, imminuto suorum numero
 mæsti, tristes ad Imperatorem querelas de Lusitanorum iniuria detulerunt. quotus enim quisque est, cui non doloris sui sensus oculos perstringat, & innocentiam sibi, cæteris iniuriam adscribat. Credulus nimium Cubus Imperator neutram Lusitanis aurem reseruauit, statuitque omnino è dignitate sua esse, Iaponum Præfecti mortem, Lusitani Ducis onerariæ morte vindicare: ergo dissimulato interim dolore, clam Arimensi Regulo Ioanni mandat, vti, cum oneraria in Nangasaquiensem portum solita nauigandi tempestate deuenisset, quam occultissime posset, Lusitanum Præfectum interciperet, & ad se mitteret puniendum, cæteros negotiatores mactaret, onerariam diriperet, Episcopum & socios nostros omnes Iaponia proscriberet. Neque mirum videri debet Regulum Neophytum ad hæc exequenda adhibitum: nam qui Amacai perierant, ex eius erant clientibus: vnde ad eum maxima pars iniuriæ pertinere videbatur: suscepit ille in se quod in mandatis acceperat: ita fere apud homines imperandi cupidos mortalia immortalibus, profana sacris indignissime præferuntur. Verum hanc hominis Christiani in Christianos immanitatem aliaque posteriora scelera grauibus ab irata Dei manu pænis, non ita multo post luit, vt extrema huius tragediæ catastrophe sub libri finem commemorabit.

vbi

Vbi igitur oneraria aduenit, Ioannes Arimensis Dynasta Nangasachium venit, ditioris suæ conterminum: quod animo meditabatur, Iaponica dissimulatione regens quantum poterat occultissimè; verum aliunde res eruperat; non enim facile Principes iras suas intra stomachū ita continent, quin, si non furoris flamma saltem fumus erumpat. Ergo neque Præfectus oneraria, neque cæteri moderatores egrediebantur; suspiciones enim eos non vanæ intra nauē continebant. Ergo Ioannes vbi patere sua consilia sensit, de intercipiendo Præfecto spes suas damnauit, & ab insidijs in apertam viam quantopotuit celeritate sese transtulit. Lusitani iam negotiatores plurimi excenderant, tametsi sarcinas omnes non nisi sedato metu rebusque compositis placuisset educere. hi omnes à Præfecto in nauim quàm citissimè reuocati, sed neque per temporis angustias, adhibitosque in littore custodes, licuit omnibus ad sua tuenda in onerariam sese referre; Lusitani non pauci & Indinauæ complurimi defuerunt: qui ergo cauetur numerati sunt paulo plures quinquaginta, è quibus adolescentes erant aliquot, sociique nauales; exiguus sane numerus, ad moles illas nauticas siue moderandas, siue tuendas; & tamen quod numero deerat animis accreuit; Oneraria ad prælium instructa Iaponensem vim ac turbam præstolabatur. Arimensis quoque

quoque Dynasta varijs ex omni genere nauigijs, classem supra mille fortissimorum militum instruxit. Alta iam nocte Lusitani mutato consilio, furori cedere potius, quàm vim repellere statuerunt; ne irritatis grauius Iaponiorum animis, tot annorum comèrcium in perpetuum interciderent, remque vno impetu euerterent Christianam. Salutare consilium fuit, sed euentus infelicior. nam ipsi venti cum hostibus conspirantes nauim intra portum, aut non admodum procul stiterunt; Interim Classis Arimensis onerariam insequitur, & frequenti scloporum displosione inutiliter velitabatur; nam oneraria è superiore loco certante tormentisque maioribus aliquoties detonante plus accepit mali quam dedit: interim anchoras denuo abiecerat oneraria ventis prohibita, ibique biduum substitit, nihil ventis de pertinacia sua remittentibus: huius bidui noctibus acriter ab Arimensi classe sed eodem euentu semper certatum, neque enim plus profuerunt incendiariæ quas immittebat machinæ: quàm immissæ in onerariam glandes.

Et iam Epiphaniæ Domini peruigilium aduenerat, & venti non nihil posuère, tametsi nondum fugam suadentes; cùm noctu statuit Arimensis Dynasta de oneraria litem dirimere & Iaponica ferocitate vincere vel mori. Conspirauerat cum eo Nangasaquiensis Gubernator,
cuius

eius maximè opera, supra colligata interse nauigia duo, erecta est machina in turris modum, trium contignationum, non inferior vt rebantur ipsius onerariæ altitudine, è qua æquo mar- te harpagonibus iniectis decertare liceret, & in onerariam penetrare. Remis agebatur machina, & in omnem sese partem facile flectebat: erat autem in eum instructa modum, vt ollis incendiarijs ab oneraria iniectis nihil detrimenti pateretur, & videbatur etiam tormentorum maiorum vim posse contemnere. eâ sic instructâ in prælium exijt Iaponum classis ducentorum nunc supra mille, præter eam multitudinem, quæ spectatura primùm, auxilium etiam, si opus foret, latura sua sponte nauigabat. Conspecto inimicæ classis apparatu, Lusitani ventum, qui leuiter aspirans fauebat, ad eludendum hostem, amputatis rudentibus in vela receperunt. Verùm iam in conspectu classis citius remis aduolauit, quàm oneraria velis auolarit: inter Insulas pugnabatur, periculum erat à scopulis, periculum ab ipsis, in locis pluribus, syrtibus: Iapones igitur quanta vi possunt, onerariam oppugnant, sed eodem quo prius euentu: nam mortales multi ignibus ex oneraria coniectis interibant. Verum vt tormentorum, saltem maiorum, vim falleret, animaduerso puppim tormento vnico nec maximo defendi, ad eam sese nauigia receperunt: ventorum enim importuna clementia

B

non

non satis ad flectendam qua vellet nauim, vir-
 um velis ministrabat; vniuersa igitur belli vis
 in pupim recepta, eo grauius quo concordius
 oppugnabat, maxime turrata illa machina, in
 qua spes omnes collocatae videbantur; harpo-
 gones ingerere laborabat, & fecit denique rece-
 pra tormenti maioris glande, sed impunè ferè
 transmissa: ergo in posterum ex æquo ferè pu-
 gnabatur, tametsi oneraria adhuc non nihil emie-
 nebat. vicissim offensi offendebant, è machina
 Iapones duo audaciores in onerariam infilie-
 runt, sed breui audaciæ pænam in conspectu su-
 orum persoluerunt: etiam eundem exitum for-
 titi sunt, qui à puppi in onerariam per pergulam
 irrepserant, eo res igitur erat loco, vt iam expug-
 nare se posse diffiderent, ideo maximè, quod
 sensim nauis ex Insulis educta, in alto mari supe-
 rioribus plane legibus erat dimicatura, neque e-
 nim nauigia tumidiores fluctus, prælij maximè
 tempore, patiuntur.

Verum enim vero Diuinorum iudiciorū se-
 creta vis de hac oneratia sententiam tulerat aliã,
 quàm mortalis animositas promittere videba-
 tur: nam Sclopo minore glans emissa in ollam
 incendiariam, quam è Lusitanis vnus manu ge-
 stabat, ignem accendit: qui vicinum in puppi ve-
 lum occupans in eo libere vagabatur, ad eum re-
 stinguendum vela submissa, quem conceperant,
 ignem in onerariam accensa pice nautica spar-
 runt, & serpens ignis in vicinum pulueris tor-

mentarij vas euasit, & ita incendium auxit, vt iam extingui minime posse videretur, maximè quod externa vis intestinos ignes sopiendi nullum spatium relinquebat. Itaque iam vniuersa puppis ardebat, & fumus omnes ab ea fugans in proram euocauit, vbi de morte potius Christianè obeunda, quàm de repugnando cogitatū. cum ante oculos tristi spectaculo triplex mortis inuitabilis genus instaret; ignis, aqua, ferrum, Præfectus ipse crucem complexans, Deo gratias egisse fertur, quod se ad huiusmodi lethi genus reseruasset: inde consilio sanè desperato (iudicet de eo qui voluerit) in pulueris tormentarij cellulam ignem imitti iubet, ne fortasse merces onerariæ in hostium potestatem deuenirent; aut vt breui morte lentam suorum internecionem maturaret. Ergo cõceptis flammis bellicū sulphur, vno impetu naui compagem ita dirupit, vt subitis fluctibus hauriretur, & vicina etiam nauigia mali cõmunionē grauitē lacerarentur; atq; hoc maximè modo Lusitani pereuntes, magnū animi sui nomen tota Iaponia euulgarunt: ipsi enim, quæ in suis facinora laudant, in externis etiam admirantur. Pleriq; Lusitanorū arserunt: aliqui etiam fluctibus hausti sunt, ac cæteri prout natates reperiēbatur, Iaponū gladijs icti vicinos fluctus suo sanguine purpurarunt, nouem fere Lusitani commune malum Iaponiorum aliquot misericordia euaserunt, præter mancipia nautasque Indos, qui onerariæ succendium

præuenientes in mare defilierant, & in Iaponum nauigia recepti fuerant. solos enim ad vindictam classis illa petebat Lusitanos: è Iaponu classe dierum illorum velitationibus ac prælijs supra centum perierunt, & longè plures saucij atque semiusti ad suos redierunt: è Lusitanis verò ante commune illud malum sex septemue Lusitani & aliquot mancipia perijsse memorantur: eos inter, qui tristi letho absumpti sunt, inuentus est è Diui Augustini familia Hispanus sacerdos, qui quod Amacaum cogitaret, in nauim à Præfecto fuerat euocatus, eius cadauer in ripam eiectum, à nostris communi sociorum sepultura conditum est, post iusta funebria eo ritu præstita, quo nostri ordinis homines consueuimus. Præfecti corpus armorum pondere ad ima delatum, deinde nusquam apparuit.

Hoc tristi Lusitanæ nauis infortunio, fortunæ omnes, spes plurimæ demersæ sunt, & vulgo perhibetur, auri (vt vocant) millionem in vna oneraria perijsse: ac tametsi varijs artibus à mari absumpta repetuntur, nihil tamen magni momenti educi potuit ad victorum lætitiæ cumulandam. Hoc tristi casu, vt cætera, quæ non ago, silentio inuoluam, Iaponiensis Ecclesia mirè concussa est. primum enim speratum iam biennio toto subsidium interiit, & cum eo spes propè omnis huius expeditionis sustinendæ; Itaque dissolutum necessario Arimense seminarium,

nariū, Alumnis per reliquas sedes sparsim ad suos dimissis; quanquam ij aptissima sunt sociorū ad rem Christianam promouendam instrumenta: aliquot sociorum sedes contractæ: ita tamen vt rei Christianæ administratio minimè tolleretur, sed incommodior redderetur: & neque sic antiquum tenuissemus, nisi Iapones Neophyti audiram nostrorum tenuitatem, supra vires pro se subleuassent. Itaque plerisque in locis, tametsi angustia rei familiaris prohiberent; maluerunt tamen de necessario sumptu detraxere, quàm animorum auxilijs repente priuari. Hoc igitur monuisse vniuersim satis sit, ne toties eadem Neophytorum beneficia, non sine fastidio repetantur, quam ipsi toto hoc triennio pari semper ardore retinuerunt.

Non stetit huius infortunium Ecclesiæ in hac rei familiaris tenuitate; nam constans erat rumor, quo tempore in vrbs conspectu vltimo die certabatur: si fortasse nauis elaberetur vniuersam mali molem in nos ædesque nostras refundendam. Itaque Neophyti aliquot iam domum suam ad cælandos nostros ac furentium telis eripiendos offerebant: verum placuit omnibus Diuinæ sese Prouidentia committere, & mortē si Deo ita cordi esset operiri, ad quam continua per eos dies oratione cæterisque corporis afflictationibus sese strenuè compararunt, nec tamen hoc satis fuit ad Neophytorum me-

tum compescendum, officiaque reijcienda; postmodum enim compertum est, ex eis complures nostris inscijs vicinas edes cum armis occupasse, vti nostros à redeuntium è prælio furore, si opus esset, tuerentur: verum enimvero res omnino pacatius omnium opinione transierunt: admonitus enim de re tota Imperator, ita mandarat, vt si naus elaberetur, Lusitani quot quot in terra reperti fuissent, mactarentur: Episcopus cum nostris exularet. Verum hac Præfetti cum suis morte & onerariæ incendio mitior factus, amicorum precibus cessit, vti cæterorum vitæ parceretur, socijque antiquas sedes retinerent: ad quam indulgentiam animi sæuientis imperrandam, dicitur Arimensis Dynasta multum adiuuissè, fortasse vti malefacta resarciret, & priuatas iniurias, non rem Christianam persecutus fuisse videretur.

1611. Alterum quo cælestibus prodigijs insequentis anni mala præsignificata sunt, cruces duæ fuerunt in arboribus admirabiliter repertæ: quod ita scribitur accidisse. Cori ditio est in Vomueræ terris sita, longa est leucam vnâ, dimidiâ lata, pagos habet aliquot, è quibus vnum incolit colonus quidam Neophytus, Fabianum vocant: is agrum habet tritici feracem in pago Ixibaxiri; eo in agro arbor quædam, quam Iapones Caquinoqui vocant, Lusitani Iaponientem
ficul.

ficulneam, ex eo quod fructus habeat molles, qui etiam passi ad instar ficuū conseruantur, truncus tamen perdurus est, & multum à ficulnea nostra differt, bienuiū iam arbor infrugifera erat; Fabianus igitur eam amputat, trunco ad domus columnam, ramis ad focum vsurus. truncus ad solem expositus annum integrum exsiccabatur; tandem octauo Idus Decembris anuo 1611. ascia illum dedolans, decussis assulis in area proiectis, ad focum hyemali tempore alendum, ecce tibi, aduertit, in vno ex hisce fragmentis esse crucem atrii coloris expressam in albi coloris trunco, quo conspecto filium accersit: vide inquit, Paule, sit ista crux nec ne? crux est plane (ait) & prodigiosa: Attoniti ambo agere cæperunt quid ea facerent: filius Parenti suggestit, vt eam taciti asseruarent, non videri eo tempore comodum, rem istam euulgare, futurum aliquando vt eam securius proderent. Hoc ipso tempore in ædes Fabiani aduenit Germanus eius Laurentius, cuius etiam testimonio ea crux supra naturæ vires prodigiosa; & quod indecens esse diceret, rem eam ita haberi, loco honestiore asseruauit: biduū ea crux ibi resedit prius quàm euulgaretur, quæ tandem vxoris Pauli iudicio prodita est: etiam hinc secretum agrè seruat fæmina; postridie quippe Neophytus quidam Michaël nomine in eadem ædes venit; huic Fabiani Nurus secreto quidem, sed tamen narrat, prodigiosam crucem a arboris fragmento repertam, ac simul eam

exhibet, & huic quoque visa est præter naturæ ordinem mirabiliter expressa; erat enim in intimo trunco omnibus suis numeris absoluta; longa palmum vnum, brachijs vtrinq; cū titulo Crucis effingi solito, iustâ symetriâ, crassities vbiq; sibi similis, ad quam effingendam ars humana nulla ratione poterat intimum truncum penetrare. eam Michaël ad Pagi sui Neophytos deferendam petijt, sed non impetrauit, abiens Neophyto, quem primum inuenit, rem narrat, qui tanta cupiditate visendæ crucis exarsit, vt totam eam noctem propè insomnem duxerit, ergo cum primum illuxit in Fabiani domum aduolat, crucem vt vidit, stupuit & adorauit, & ad ægram parentem suam deferendam impetrauit ea lege, vt mox restitueret: sed cum ea res, vt fit, erupisset ad Crucem visendam vniuersi Neophyti conuenere, magnus fuit omnium stupor, magna veneratio; & quidem is qui Pagi Princeps habebatur, tanta est admiratione defixus, vt assereret, tametsi nihil aliud in vniuersa lege Christiana reperiret, quod in ea veram esse salutem confirmaret, id tamen vnū sibi videri esse ad persuadendum satis. eodem in Pago Neophytus quidam quartana febris laborabat, cui sanitatem restituit aqua post huius ligni frustillum iniectū, epota. His auditis, Fabianus quem repererat thesaurum, cæpit pretiosius æstimare, crucemq; suam sibi restitui re-
poscebat.

poscebat. Interim res ad vnum è nostris, in Fudojama sede, quinque leucarum itinere, commorantem defertur à Neophytis, asserentibus rem sacram apud Laicum hominem minus decenter asseruari: aberat domo sacerdos noster, sed solus qui aderat accurrit; inuenitque iam Crucem Fabiano restitutam, & publicè, vt ab omnibus coli posset, expositam. voluit socius crucem sacerdoti nostro deferre, sed nullis precibus impetrauit; causabatur enim eam rem ita euulgatam, vt sine dubio ad Dynastam breui perueniret: vereri se, ne si eam extra illius fines, regulo inconsulto transmitteret, fore vt ab eo multaretur, addebatque alia multa, quæ ipsi in crucem pietas suggerebat; ergo sine cruce, sed non sine solatio domum redijt. triduum aliud in domo Fabiani crux ea tenuit, tanto Neophytorum concursu, vt pæne obrueretur: neque enim è Cori solum ac Vomua, sed ex alijs quoque pagis trium, quatuor, & quinque leucarum itinere concurrebant: omnium erat eadem admiratio: eadem in cruce colenda contentio, nec nulli Fabianum ipsum oriza, nummis, oleoque ad concinnandam lucernam sponte donabant.

Concursus iste tenuit à Sabbato in feriam tertiam: tum enim matutinis horis aduenit à nobili matrona Mauca Vomurandoni Dynastæ sororem: religiosaque fæmina huius Ecclesiæ columna, nuncius ad Fabianum: vt eam crucem

B 5 extem-

extemplo ad se deferret; detulit eam Paulus, nam parens ætate prohibebatur: non abest Vomura leuca tota, tantus tamen fuit excitorum fama concursus, quibus ex itinere satisfacere cogebatur, vt non nisi nocturnis horis aduenerit. Crucem Nobilis matrona magno cultu excepit, & vna cum alijs, qui plurimi adfuere, Neophytis venerata, magnificè asseruauit. Ex crucis veneratione truncum vniuersum in pretio habere ceperunt, maximè posteaquam accepissent, cocontrito dilutoque, plurimos tertianas aut quartanas excussisse: vnde qui frustulum eius fragmenti, in quo crux erat, obtinere non potuerunt ad ipsum truncum qui etiam tum humi iacebat, refugerunt, quem ita conciderunt, vt exigua mora qui adueniebant, ne truncum quidem inuenirent: ergo ij ad radices conuersi eas penitus extirparunt, vsque adeò, vt cum duo è nostris sacerdotibus visendæ crucis causa Vomuram aduenissent, optassentque eius arboris frustulum: qui missus in Cori pagum fuerat, ne radicum quidem fibras reperiri nunciarent: tanta fuerat illorum Neophytorum orta ex pietate auiditas. Nec mirum ita exarsisse Neophytos, cum ipsi Ethnici inanumque Deorum sacrificuli Christiani nominis hostes capitalissimi, de ea cruce inaudientes, assererent; rem humana maiorem ac cælestem videri, & subinde accidit res noua, quæ admirationem auxit:

nam cum viri primarij ædes à dæmone , nocturno tempore ita infestarentur , vt nullum in vlla re præsidium inuenirent, eam crucem sibi dari exorauit, donec eius præsentia Dæmones fugarentur, noctem vnã cruce potitus est, nec vltra Dæmones eas ædes molestarunt.

Longius deinde sese crucis fama sensim diffundebat, & iam in oppidum Nangasaqui peruenerat, & quoniam ea crux pro miraculo habebatur & colebatur, suarum partium esse iudicauit Episcopus, eam rem excutere ac ritè statuere, an pro miraculo haberi posset & coli: Crux igitur ad eum delata est; aduenire testes ij, qui nouerant qua ratione ea prodijisset. è testibus iuratis excussa res accurate, deinde cum doctis viris & pijs deliberatione habita, ex præscripto sacrosancti Concilij Tridentini pronunciauit, eam crucem pro miraculo haberi ac coli posse & debere: & quia Urbani quoq; Neophyti eius visendæ & colendæ desiderio flagrabant, Antistiti visum est, externo aliquo apparatu prodigiosam demonstrationem merito prosequendam. Ergo solemnè ritu sacris de Cruce votiuis operatum est; è superiore loco sermo habitus, quo sermo de qua ratione sacra illa crux prodijisset, & quibus effectis, deinde admirabiliter eam Dominus cononestasset, cū fide narrabatur: tum circum templi porticus
suppli-

supplicantium pompa instituta: qua in pompa
Præpositus Prouincialis fragmentum illud ad-
mirabili cruce insignitum, ac decenti iam orna-
tu compositum, sub conopæo gestabat, quod
ipsum Conopæum vrbis primores deferebant;
Comitabatur episcopus, & socij quotquot ade-
rant omnes, magna fuit concurrentium Neo-
phytorum multitudo, quibus vt satisfaceret, to-
tum eum diem in Ara gestatoria Crux ad spe-
ctaculum cultumque exposita visebatur.

1612. Alia crux etiam admirabilis Nan-
quafagni reperta in suburbanis nostræ societa-
tis ædibus, quas ab Omnibus Sanctis appellant,
ædes ibi sacra antiqua est, & prima inter omnes,
quæ postea plurimæ hic assurrexerunt; in infe-
riore ædium atrio, Iaponiensis vt superior ficul-
nea visebatur, è cuius trunco rami duo, velut
brachia, protendebantur, iam biennium ramo-
rum alter tres palmos crassus nullos fructus da-
bat, & vitem qua parte vmbra faciebat, à fru-
ctu quoque faciendo impediabat: ergo ramum
illum, qui residebat ibi sacerdos noster amputa-
ri iubet; tres fere menses iacuit inglorius trun-
cus, donec sexta quadam feria, altero die mensis
Martij anni 1612. famulus domesticus lignis in-
digens, securim arripuit, & findere ramum cæ-
pit: & ecce altero iectu tenue fragmentum exi-
lit digiti crassitudine; eo nihil aduertente, quod
in fin.

in findendo ligno occuparetur. alumnus quidam forte aderat: qui in eo trunco atrii coloris crucem conspexit, sed minus distinctam adhuc & expressam, ergo inclamans famulum, vt tantisper abstineat manum, inde fragmentum arripit, in eoque crucem bipartitam videt: præcipua pars & expressior in crassiore trunco, altera in aduerso fragmento videbatur, securis enim crucem mediam in longum diffiderat. ad eius conspectum, & alumni clamorem, domestici omnes accurrunt, ac metu quodam sacroque horrore correpti, vtrumq; fragmentum in quo cruces erant, ad Patrem deferunt, rei ordinem enarrantes: visa ea exultauit, sed & illud aduertit, eo die potissimum, sexta vt dixi feria, prodixisse, quo etiam sacris ipsemet de Dominica passione votiuis fuerat operatus. eius hic erat modus. In ipso trunco non plane interiore, sed intra superficiem, digiti latitudine visebatur, & mirum videri poterat, quod eam crucem tenuem & exilem, fere quanta est chartæ quater quinquiesue complicatæ crassities, securis inter findendum nihil læserit, sed eam ita diffiderit, ac si compaginatæ tabulas dissoluisset, nulla neque in longum neque in transuersum laceratione; eius longitudo erat quatuor fere digitorum transuersorum; brachia crucis etiam ac titulus suam habebant symmetriam & eadem erat crassities, omnium idem color: verum in titulo

Crucis

crucis nullus character visibatur. His omnibus accuratè perpensis, nihil dubitavit Pater eam crucē prodigiosam esse, & idem quotquot eam videre, Laici ac religiosi iudicarunt; Idem Antistiti, re vt prius excussa, visum: idem quod de Vomurana pronunciatum, quoniam in vtramq; eadem occurrebant: quibus conficiebatur, eam crucem naturæ artisque vires superare, atque in hunc maxime modum ambæ cruces hæ admirabiliter hoc tempore prodierunt. prior eo in loco, vbi annis superioribus ædes, inuentæ Cruci sacra visibatur; altera in æde huius Ecclesiæ antiquissima: vtraque in ficulnea eaque infrugifera, vt maiorem pietatis fructum daret. Quid his prodigijs portenderetur tum quidem ignorabatur; qui tamen proxime sequentem legerit ad hos commentarios appendicem, nihil vt arbitror dubitabit, quin hæ Christi crucis demonstratio, impendentem persecutionis procellam, Christiq; crucis imitationem præmonstraret.

Atque hic maxime publicus fuit Iaponiensis Ecclesiæ status, toto eo, de quo agimus, triennio, qui etiam clarius constabit, postquam inspectis singulis, omnium rerum facies clarius elucebit: quod mox fiet vbi societatis nostræ statum capite sequenti simul vniuersum exhibuero; cum enim maximè nostris hæc legenda scribamus, iustum est, socijs, sociorum in remotissimis Regionibus statum, renunciare.

De